

ІДЕЯ ГУМАНІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

Веремчук А.П.

ст. викладач Рівненського
економіко-гуманітарного інституту

Високий гуманізм, власна позиція відносять М.С. Грушевського до плеяди педагогів-гуманістів всього людства. В центрі його уваги - створення особистості, виховання в людині духовності. В скарбницю історії педагогіки ввійшли ідеї М.С. Грушевського про те, що зміст майстерності педагога полягає в умінні відкрити перед кожним вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може виявити себе, досягти вершини, тобто створити в людині Людину.

Проблема духовності, духовної культури особистості на сучасному етапі розвитку суспільства займає одне з провідних положень. Упродовж ось уже кількох років вона стала пріоритетною темою на сторінках газет і журналів, наукових і суспільних видань. Криза в усіх сферах соціального та політичного життя нашого суспільства привела до інфляції духовних цінностей, падіння національних ідеалів. Це не може не викликати глибокої стурбованості у людей, покликаних своєю культурою, своїми моральними і духовними якостями, естетичними принципами, своїми знаннями сприяти вихованню духовно багатой, цілісної особистості.

Духовність, як комплекс моральних, естетичних, наукових та філософських ідеалів, - це обов'язкова умова формування особистості громадянина, здатного не втратити вірних орієнтирів у нашому складному сьогоденні, спроможного бути на рівні історичних завдань сучасності - побудови повноцінної, гідної своєї славної історії незалежної Української держави.

У справі духовного відродження особистості М. С. Грушевський чільне місце відводить народній творчості як найбільш життєвому осередку цінностей народу. Зміст гуманітарної освіти може бути спрямований на осмислення історичних фактів, подій і явищ, різноманітності шляхів людського розвитку, широке вивчення народознавства, формування знань про традиційну культуру українського народу, ознайомлення молодого покоління з надбанням і цінностями культури, підведення його до розуміння місця національної культури у світовій культурі. Український народ має багатий творчий потенціал, упродовж своєї історії виховав велику кількість видатних кобзарів, лірників, співаків і поетів, які брали активну участь як у складанні, так і у поширенні скарбів духовності народу. Велика любов українського народу до народної творчості свідчить і про її велике художньо-естетичне та духовне значення для виховання високих національних почуттів, любові до свого народу, його мови, культури, традицій.

Врахування усього вище сказаного у навчально-виховному процесі значно піднесе роль формування духовності майбутнього вчителя-вихователя вільної самостійної Української держави.

Значну увагу М.С. Грушевський приділяв культурі професійного спілкування педагога - соціально значимому показнику його здібностей; умінню будувати взаємовідносини з іншими людьми в процесі вирішення тих завдань, які виникають у ході професійної діяльності. Про професійну культуру педагога в цілому можна, перш за все, судити по його умінню будувати взаємовідносини зі всіма учасниками спілкування, підпорядковуючи їх досягненню поставленої мети діяльності. Високий рівень культури педагогічного спілкування передбачає гуманістичну спрямованість процесу спілкування, побудову його на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, співробітництва. Спілкування дає позитивний педагогічний ефект, якщо воно розглядається педагогом як двосторонній процес, при якому його учасники стають повноправними партнерами спілкування.

М.С. Грушевський ставив високі вимоги до особистості педагога. На його думку, головним в особі педагога є душевна щедрість, гуманізм, глибокі моральні переконання. Щоб виховувати дітей, необхідно були вихованим самому. Педагогічна етика вимагає від учителя особливого рівня вихованості, що позитивно впливає на дітей. Справжній педагог - вірний наставник дитини. Він вчить, радить, допомагає пізнати навколишній світ, прищеплює дитині великодушність, шанобливе ставлення до старших, батьків.

Великого значення надавав М.С. Грушевський підготовці майбутніх вчителів. Без зростання і вдосконалення вчителя не можна успішно впоратись з місією виховання. Учитель постійно має поповнювати знання, набиратися мудрості. Головна мета - формування історичної свідомості, національної гідності і культури, чіткої громадянської позиції педагогів. М.С. Грушевський звертав увагу на інтелектуальний розвиток вчителя, зокрема, на його досконале володіння знаннями зі своєї спеціальності. Вчитель повинен пробуджувати інтерес до пізнання. Разом з тим, вчений підкреслював думку: педагог повинен не тільки озброювати своїх вихованців знаннями, але й виховувати в них вміння орієнтуватись в різноманітних життєвих ситуаціях. Важлива роль у вихованні дітей належить індивідуальності вчителя. Вихованці повинні повсякденно відчувати реакцію на їх вчинки та поведінку, що є проявом виховання у дусі

гуманізму. Виховання здатності відчувати душею, серцем - одна з відповідальних сфер удосконалення педагогічної майстерності вчителя.

Сучасна школа потребує високоосвіченого, всебічно розвинутого вчителя. Тому вуз повинен не лише навчати, а й розвивати і виховувати. Цим має визначатися мета кожного заняття, особливо - з мови. М.С. Грушевський підкреслював, що в процесі формування і становлення вчителя особливе місце займає мова. Мова - засіб впливу на людину, основа, на якій будується вся навчальна діяльність. Першорядного значення вчений надавав навчанню дітей рідної мови. "Серед усіх потреб нашого національного життя потреба рідної школи і рідної мови - найголовніша, бо народ, який не має своєї школи і мови, може бути пасербом чужих народів, а ніколи не виб'ється на самостійну дорогу існування". - писав М.С. Грушевський. Слово набуває могутності, якщо використано доречно, точно. Якщо школа навчить учнів вибирати слова, структури мовлення - значить навчить спілкуватися. Спілкування має бути спрямованим на створення сприятливого психологічного мікроклімату для оптимізації навчально-виховної діяльності. Вчений вимагав від вчителя майстерного володіння словом, але слово це має бути мудрим, цілеспрямованим. Слово педагога повинно виникати з серця. Словом потрібно володіти так, щоб надати знання. Адже природа дитини може розкритися в тому випадку, коли у неї вмілий вчитель, який майстерно володіє словом. Вчителю належить визначити природні задатки дитини, щоб їх розвивати. А це під силу вчителю, який поважає дитину, доброзичливому, бо на цих якостях і базується спілкування вчителя та учнів. Процес педагогічного спілкування нерозривно пов'язаний з творчістю педагога. Педагог повинен так організувати ситуацію спілкування, щоб вона стимулювала творче мислення дітей. Аналізуючи спілкування у діяльності М.С. Грушевського, можна зробити висновок, що педагогічна діяльність має проходити в атмосфері позитивного ставлення педагога до дітей, захоплення спільною творчою діяльністю.

Завдання вчителя - "не загубити" жодної дитини, дати кожній можливість розкрити все найкраще, закладене природою, сім'єю. Для цього він повинен знати, чим живиться дитяча думка, цікавитись кожним учнем як особистістю. До кожної дитини треба виявити чуйність, щедрість. Правильно організована робота вчителя допоможе кожному учневі відчути себе здібним, потрібним. Саме це - надійний стимул подальшої навчальної роботи учнів із захопленням, з відчуттям власної гідності.

М.С. Грушевський визначав, що вчителі покликані нести духовність і формувати дитячі душі. Школа - духовна колыска народу. Чим більше про неї піклуватися, тим краще його майбутнє. З дитинства і до глибокої старості ми жадібно тягнемось до всього красивого. Глибока емоційна чутливість естетичної краси робить людину духовно багатого, щедрою, щасливою. Отже, прищепити молоді високі естетичні

смаки, навчити відчувати і глибоко переживати прекрасне, захопити красою, яка владно входить в наше життя, - духовна потреба сьогодення. І не тільки сприйняти величезні багатства культури, а й уміти їх берегти - це стає велінням часу.

Сьогодні, коли взято курс на відродження і подальший розвиток національної культури, школи, мови, важливо з усією пристрасною будити в людях прагнення оберігати життя в усій його природній мудрості й гармонійності. Виховувати у своїх вихованців любов до рідної землі, до краси української мови, національної культури - це завдання першочергового значення.

Тому вся робота педагога має бути спрямованою на вирішення найгуманнішої проблеми - розвитку кожної особистості студента і підготовку майбутнього вчителя-гуманіста, який буде самостійно та відповідально діяти, аналізувати педагогічну ситуацію, орієнтуватись у своїй професійній діяльності.

Вивчення наукової спадщини видатного вченого М.С. Грушевського. Його навчально-виховної системи є важливою умовою професійної підготовки майбутнього вчителя.